

Medicinsk sociologi för sjuksköterskor

Hans Hjortzberg-Nordlund

JOACHIM ISRAEL och SONJA CALAIS: *Medicinsk sociologi, lärobok för sjuksköterskor*. Almqvist & Wiksell 1967. Kr 18.

GUNNAR BOALT: *Sociologi för sjuksköterskor*. Svenska Bokförlaget 1966. Kr 12: 75.

LEE AALTONEN: *Sjukdom- och sjukhussociologi*. Natur och Kultur 1967. Kr 19: 50.

Hans Hjortzberg-Nordlund, t.f. professor vid socialmedicinska institutionen i Göteborg, diskuterar i denna artikel vissa aspekter på undervisningen i medicinsk sociologi — i anslutning till recension av tre nyutkomna läroböcker, främst inriktade på sjuksköterskeundervisningen.

Inom de medicinska beteendevetenskaperna har de senaste decennierna den medicinska sociologin långsamt vuxit fram. Fortfarande har den inte fått något officiellt, obligatoriskt fotfäste inom de medicinska fakulteterna. Inom läkarutbildningen faller den medicinska sociologin, som professor Inghe på annan plats i detta nummer redogör för, närmast inom ämnet socialmedicin. Fortfarande finns dock inte sociologer knutna till de socialmedicinska institutionerna. Socialmedicinen inom läkarutbildningen disponerar för systematiserad undervisning c:a 65 timmar. Därvid blir också utrymmet för medicinsk sociologi alltför litet med tanke på det allt större lärostoffet som ämnet socialmedicin har kommit att få. Under de tio år som ämnet har varit representerat vid våra medicinska fakulteter har det utvecklats och börjat finna sin form. Därvid har den knappa tidsramen inte tillåtit den medicinska sociologin att få den plats som är önskvärd.

Inom den nya läroplanen för sjuksköterskor är förhållandena annorlunda. Här har den medicinska sociologin fått sig tilldelat rikligt med undervisningstimmar (50 timmar). Undervisningen i sociologi för sjuksköterskor omfattar som huvudmoment bl.a.: intervju- och samtalsteknik, det sociala samspelet i form av personlighetsfaktorer, attityder och attitydförändringar, språk och kommunikation, sociala normer och roller. En stor del av undervisningen ägnas åt sjukdomarnas sociala "etiologi och epidemiologi", dvs. ämnet innehåller inte bara traditionell sociologi och "sjuk-

hussociologi", utan även "sjukdomssociologi", de sociala faktorernas inflytande vid medicinska sjukdomstillstånd.

Under de sista två terminerna av sjuksköterskeutbildningen skall enligt studieplanen undervisningen i medicinsk sociologi omfatta bl.a. socialpsykologiska synpunkter på avvikande beteende, som brottslighet, alkoholism och mentala sjukdomar. Denna undervisning skall genomgående meddelas av som det står i anvisningarna: "sociolog, socionom, psykolog eller skolans lärare". Till detta kommer sedan över 100 timmars undervisning i socialmedicin, av vilka dock en stor del kan hänföras till utbildningen i den öppna vårdens medicin. Här föreligger alltså en ganska stor diskrepans mellan läkarutbildningens 65 timmar och sjuksköterskeutbildningens mer än dubbelt så långa teoretiska utbildning i ämnet.

Det är väl inte helt oväsentligt att utbildningen av läkare sker av medicinskt skolade lärare under det att sjuksköterskorna enligt studieplanen får sin utbildning genom ovan nämnda lärarkategorier. Sjuksköterskorna kommer att under sin kommande yrkesutövning närmast samarbeta med läkarna, mindre ofta med socionomer, psykologer eller sociologer. Finns det då inte anledning att integrera utbildningen i socialmedicin och medicinsk sociologi mellan de två yrkeskategorierna så att man kan tala samma språk när man skall utnyttja sina kunskaper? I praktiken skulle detta innebära att sociologer och psykologer i större utsträckning finge delta i utbildningen av läkare

och att läkarna i sin tur kommer in i undervisningen av sjuksköterskor i större utsträckning än vad som framgår av studieplanen.

Till sjuksköterskeutbildningen i medicinsk sociologi har det utkommit ett par läroböcker, som bör vara representativa för hur sociologerna ser på denna utbildning i medicinsk sociologi. En av experterna när uppläggningsen av den nya utbildningen av sjuksköterskor genomfördes var docent *Joachim Israel*. Han har nu tillsammans med universitetslektor *Sonja Calais* gett ut en lärobok som heter "*Medicinsk sociologi, lärobok för sjuksköterskor*", *Almqvist & Wiksell*, 1967 (pris 18 kr). Beträffande de två områdena i den medicinska sociologin, sjukdomssociologi och sjukhussociologi ligger tyngdpunkten i Israels bok på sjukhussociologin, vilket väl också i stort avspeglar författarnas intressesfär.

Med det mycket komprimerade innehåll en bok av detta slag måste få kan man naturligtvis hitta svagheter i framställningen, referat som man skulle vilja ha annorlunda osv., men i stort sett får Israels bok anses vara, vid de givna förutsättningarna, lämplig för den aktuella undervisningen.

Professorn i sociologi, *Gunnar Boalt*, har ungefär samtidigt gett ut en lärobok över samma ämne benämnd "*Sociologi för sjuksköterskor*", *Svenska Bokförlaget* 1966 (kr 12: 75). Boalt's bok överensstämmer i sin utformning ganska väl med hans tidigare "populärsociologiska" produktion. Han skriver mycket flyhänt och boken är ytterligt lättläst men kanske också litet urvattnad. Författaren refererar en rad undersökningar och ger sedan litteraturreferenser i slutet av varje kapitel. Det är dock ganska irriterande att där endast hitta enstaka

av de refererade undersökningarna. För övrigt refereras till översiktsverk där man visserligen ofta i sin tur kan hitta vad man söker, men när man refererar till svenska författare i den utsträckning som här sker bör direktreferenser förekomma.

Samtidigt har utkommit en bok av den finska sociologen *Leea Altonen* som heter "*Sjukdom- och sjukhussociologi*", *Natur och Kultur*, 1967, (kr 19: 50). Enligt bokomslaget är denna bok "tänkt närmast som en lärobok för sjuksköterskor men kan med fördel läsas också av läkare och var och en som arbetar inom sjuk- och hälsovården".

Som lärobok för sjuksköterskor passar den mindre väl då den inte följer kursplanen. Som en allmänt orienterande översikt är den dock att föredra framför de andra båda böckerna. Fördelarna ligger i att den ger breda internationella utblickar över den medicinska sociologin.

Den har dock ett par stora handikapp. För det första att den finska originalupplagan är skriven c:a 1962 och att referenser därefter icke är medtagna.

För det andra är den så påtagligt skriven för finska förhållanden, att en del av innehållet inte är relevant för svensk sjukvårdsorganisation, vilket är störande om man använder den i undervisning.

Till sist gör man lätt den reflektionen efter att ha läst dessa böcker för sjuksköterskor att det förefaller som om den medicinska sociologin än så länge är tämligen heterogen och fortfarande söker sin väg. Men sannolikt kommer det inte dröja länge innan systematiserad undervisning i medicinsk sociologi blir aktuell och nödvändig även för blivande läkare.

En skrift om psykiska ålderssjukdomar

Det samlade materialet från det psykogeriatriska symposiet i Helsingfors publiceras i en särskild skrift i Socialmedicinsk tidskrifts skriftserie. Denna skrift innehåller utöver de i nummer 2/68 publicerade inläggen också mer kliniskt orienterade artiklar av stor aktualitet — bl. a. den fullständiga versionen av professor Roths stora översikt över psykogeriatriska problem och en artikel av den svenske pionjären på området, docent Hakon Sjögren — samt en analys av åldrandets sociologi av pol lic Liisa Rantalaaho.

Skriften, nr 35 i vår skriftserie, kan rekvideras från Socialmedicinsk tidskrift, Fack, Stockholm 60. Priset är 9 kr; vid rekvisition av minst 25 ex 10 proc. rabatt och minst 50 ex 20 proc. rabatt.